

Урок № 5

17.09.2024

Тема уроку. Вищий і найвищий ступені порівняння прикметників.
Синонімічні способи вираження різного ступеня ознаки.

1.Актуалізація опорних знань.

А) Дайте усні відповіді на питання:

- Що таке прикметник? Які граматичні категорії він має?
- На які види поділяються прикметники?
- На які групи поділяються прикметники? Які відмінкові закінчення мають ?
- пригадайте, які є ступені порівняння прикметників та форми.

Б) Перегляньте презентацію:

<https://docs.google.com/presentation/d/1lY1oJJzDnFnfKGAXS5XevYGj8GWbXdpjaj2FYflwAeg/edit?usp=sharing>

В) Вправа 1(письмово):

з поданих слів випишіть лише прикметники:

Жовтавий, жодний, зеленіє, посинілий, тепло, прозорий, нікотрий, посивілий, задумливий, вдалий, весело, трьохсотмільйонний, чотириповерховий, зраджений, втомлюючий, стомлений, малярський, збуджений, нахабний, переможений, переможний, в'ялий, зів'ялий, деякий, щонайкращий.

Г) Вправа 2 (письмово):

Розподіліть подані словосполучення на три групи, до складу кожної з яких належать, відповідно, якісні, відносні або присвійні прикметники.

Ведмежа послуга, ведмежий барліг; дитячий будинок, дитяча цікавість; дерев'яний голос, дерев'яний стіл; золоте серце, золотий перстень; скляний посуд, скляні очі; кам'яна стіна, кам'яна душа; залізна воля, залізний дах; лисяча нора, лисяча вдача, лисяча шуба; каштанове дерево, каштанове волосся; вишневий цвіт, вишневий колір; петрів батіг, Петрів зошит; лебединий пух, лебедина вірність; вовчий апетит, вовчий хвіст; баранячий ріг, баранячий розум, баранячий кожух.

2. Новий матеріал.

- **ознайомтеся з матеріалом підручника на ст.29 - 30.** Якими способами не можна утворювати ступені порівняння? До якого виду помилки буде належати порушення цієї мовної норми?

Складна (аналітична) форма прикметників недостатнього ступеня інтенсивності ознаки утворюється поєднанням звичайного ступеня прикметника і кількісно-означального прислівника типу трохи, дещо, не дуже, злегка. Наприклад: трохи смішний, злегка червоний, не дуже чемний, трохи злий.

Прикметникові форми широко виражають **градації якостей предмета: недостатня, помірна і надмірна.** Недостатній вияв якості передають суфікси **-уват-(-юват-), -ав- (-яв-)**: зелений — зеленуватий, зеленавий; смаглий — смаглюватий, смаглявий; солодкий — солодкуватий.

Виникла потреба позначати нюанси значення недостатнього вияву якості. Їх виражають слова трохи, злегка, не дуже, дещо, ледве: зеленуватий — трохи зеленуватий, смаглявий — злегка смаглявий. Пор. також: вологий — трохи вологий, сріблястий — злегка сріблястий, дзвінкий — не дуже дзвінкий, різкий — дещо різкий, помітний — ледве помітний.

Надмірну інтенсивність ознаки позначають суфікси *-енн-, -езн-, -юч-, -ющ-*, префікси *пре-, над-, все-*: високий — височенний, височезний; широкий — широченний, широчезний; великий — величезний; багатий — багатющий; злий — злючий, злющий; чудовий — пречудовий; ніжний — преніжний; потужний — надпотужний; твердий — надтвердий; могутній — всемогутній. У суфіксах і префіксах зафіксовано відтінки надмірної інтенсивності ознаки. Але їх виявилось замало.

І знову прийшли на допомогу прислівникові слова дуже, досить, надто, занадто, надзвичайно, особливо, украй, зовсім, не в міру, напрочуд і под., напр.: розумний — дуже розумний, переконливий — досить переконливий, вразливий — надто вразливий,

**спокійний — занадто спокійний, мальовничий
— надзвичайно мальовничий, старанний —
особливо старанний, здібний — винятково
здібний, незадовільний — украй
незадовільний, новий — зовсім новий,
допитливий — не в міру допитливий, ніжний —
напрочуд ніжний. У мові витворюються нові
граматичні засоби, які розширюють обрії нашого
осягнення світу. Прислухаймося до мови.
Збагачуймося нею.**

Також перегляньте відео:

https://www.youtube.com/watch?v=FIUI_b-_eiI

3. Виконання вправ.

Вправа 1

Знайдіть у тексті прислівники. Визначте розряд за значенням та синтаксичну функцію.

Щоночі перед нами відкривається небесна книга Всесвіту — міріади далеких зірок. Вони групуються у фігури, начебто зумисне і неспроста позбирав їх до купи, немов по-мистецькому вишив на небесному килимі вигадливі візерунки — сузір'я.

Кожен народ по-своєму поділяв небо на сузір'я. Вигляд зоряного неба невпинно змінюється залежно від пір року. Взимку, наприклад, сяють сузір'я Оріона, Великого Пса, Візничого. Навесні вони зникають, натомість з'являються інші сузір'я.

З прадавніх часів небо непереможно вабило до себе людську думку. Про нього створювалось багато-багато легенд і казок.

Сьогодні людство наполегливо проникає в незвідані глибини Всесвіту. Дедалі більше загадок космічної безодні перестає бути таємницею (С. Скляренко).

Вправа 2

Уставте пропущені букви, визначте особливості творення ступенів порівняння. Прокоментуйте ті зміни приголосних, які можуть відбуватися при творенні ступенів порівняння прислівників.

1. Урок він вивчив старанно, принаймні кра..е за інших (В. Козаченко). 2. Хіба не бачите, що небо голубіє, Що сонце ранками всміхається ніжн.., Що вся земля в якімсь чеканні дивнім мліє, І легше дихає, і дивиться ясн.. (О. Олесь). 3. Швид..е і швид..е котилися хвилі, заливали все, розливались шир..е і помалу заспокоювалися. Вони гомоніли все тих..е і тих..е, із їх гомону виникала пісня (Леся Українка). 4. ..кра..е написав курсову роботу студент Бондаренко (З посібника). 5. Тепер він слухав розповідь більш уважно. 6. Читай багато, читай по змозі якнайскор..е, аби встигнути «пройти» коли не всі, то принаймні щонайбіль..е отих шаф і розкрити для себе як..більш..е їхніх захопливих таємниць (З тв. В. Козаченка). 7. Сьогодні ..ни..е спустилися важкі сірі хмари (Ю. Збанацький).

Вправа 3

1) Усно утворіть від поданих прикметників усі можливі форми ступенів порівняння.

2) випишіть лише ті прикметники, у яких відбуваються фонетичні зміни при утворенні вищого ступеня порівняння, та утворіть просту форму.

3) у яких прикметниках вищий ступінь твориться від іншої основи?

Гладкий, тихий, рідний, гарний, малий, старий, гіркий, довгий, дужий, швидкий, близький, тяжкий, товстий, здоровий, великий, високий, красивий, вузький.

4. Підсумки уроку. Рефлексія.

- сьогодні на уроці матеріал був...
- добре виходило...
- я відчуваю потребу ще попрацювати над...
- свою роботу я оцінюю як...

5. Домашнє завдання. Ст.29 - 30, виконайте вправу 4

Вправа 4

З поданих прикметників виписіть лише ті, від яких можна утворити ступені порівняння. Утворіть і запишіть просту й складену форми вищого й найвищого ступенів порівняння.

Лисий, здоровенний, бадьорий, сліпий, далекий, живий, тонесенький, прозорий, чорний, низький, убогий, поганий.

Джерела: <https://sites.google.com/kpel.kiev.ua/ukr/>

<https://mova-lit-bcpto.blogspot.com/2020/04/>